

FAGFELLEVDERT ARTIKKEL

Referanse til artikkelen: Bjørn Kjetil Larsen, Siv Sæbjørnsen & Atle Ødegård (2025). Hjelp i straff: Erfaringer fra Narkotika-program med domstolskontroll (ND). *Fontene forskning*, 18(2), 2025, 19-31.

NØKKELOD: NARKOTIKAPROGRAM MED DOMSTOLSKONTROLL (ND), KRIMINALOMSORGEN, ANERKJENNELSE

Bjørn Kjetil Larsen
Førsteamanuensis,
Høgskolen i Molde
bjorn.k.larsen@
himolde.no

Siv Sæbjørnsen
Førsteamanuensis,
Høgskolen i Molde
siv.e.n.sabjornsen@
himolde.no

Atle Ødegård
Professor, Høgskolen i
Molde, professor II
Høgskulen i Volda
atle.odegard@himolde.no

Hjelp i straff: Erfaringer fra Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND)

Denne studien undersøker hvordan ansatte i Kriminalomsorgen og aktive deltakere opplever Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND). Artikkelen legger særlig vekt på samspillet mellom kontroll og støtte, og hvordan det tverrsektorielle samarbeidet fungerer i praksis. Studien bygger på kvalitative intervjuer med 31 informanter, 16 ansatte og 15 aktive deltakere. Med utgangspunkt i teori om gjenstridige problemer og Honneths anerkjennelsesteori analyserer vi erfaringer med systemfragmentering, relasjonell støtte og profesjonelle grenseoppganger i ND. Funnene viser at Kriminalomsorgen fremstår som en stabil og tillitsvekkende aktør, i kontrast til opplevd svikt i andre deler av velferdssystemet. Relasjonen til saksbehandlere i Kriminalomsorgen fremheves som særlig betydningsfull. Studien peker på behov for bedre strukturell forankring av det tverrsektorielle samarbeidet, samt mer kunnskap om dommerens funksjon i ND. Resultatene aktualiserer grunnleggende dilemmaer i norsk ruspolitikk og gir innsikt i hvordan kontroll og støtte praktiseres i en kompleks rehabiliteringskontekst.

denne artikkelen utforsker vi hvordan ansatte i kriminalomsorgen og aktive deltakere opplever Narkotikaprogram med domstolskontroll (ND). Vi undersøker særlig hvordan kontroll og støtte balanseres i praksis, og hvordan det tverrsektorielle samarbeidet fungerer i programmet. ND representerer et prinsipielt spenningsfelt mellom straff og hjelp, mellom juridisk kontroll og sosialfaglig omsorg. Dette spenningsforholdet danner rammen for et strafferettslig rehabiliteringsprogram som de siste to tiårene har etablert seg som et alternativ til fengselsstraff ved narkotikarelaterte lovbrudd. Programmet ble introdusert som en prøveordning i Bergen og Oslo i 2006, og ble i 2016 utvidet til nasjonal implementering. Hensikten med ND er å forebygge tilbakefall og redusere rusmiddelbruk gjennom en kombinasjon av juridisk kontroll, tett oppfølging og rehabiliterende tiltak i form av straffegjennomføring utenfor fengsel. Det bakenforliggende prinsippet er at strafferettslige reaksjoner alene ikke er tilstrekkelig for å møte den komplekse livssituasjonen personer med rusavhengighet befinner seg i (Falck, 2014; Johnsen & Svendsen, 2007). Forskriften om ND vektlegger en helhetlig tilnærming der kriminalomsorgen integreres med helse- og velferdstjenester, med mål om å bedre deltakernes livssituasjon: «Narkotikaprogram med domstolskontroll skal forebygge ny kriminalitet, fremme rehabilitering og bidra til å styrke og samordne praktiske hjelpe- og behandlingstilbud for deltakere som er avhengige av narkotika, og som omfattes av ordningen» (Forskrift om Narkotikaprogram med domstolskontroll, 2017, §1). Forskriften slår videre fast at tverrsektorielt samarbeid mellom kriminalomsorgen, helsevesenet, Nav og andre relevante aktører er en forutsetning for gjennomføringen av programmet (§4). ND kan ha varighet på mellom to og fem år og innebærer i praksis faste avtaler med kriminalomsorgen, obligatorisk rusprøvetaking og individuelt tilpassede tiltak som arbeidstrening eller poliklinisk behandling hos psykolog (§9 og §11). I tillegg skal deltakerne jevnlig møte i tingretten, der dommere med særskilt ansvar for ND vurderer progresjon og måloppnåelse. Ved brudd på pro-

gramvilkårene eller nye straffbare forhold kan dommeren omgjøre ND til fengselsstraff (§13 og §14). I perioden 2019–2022 ble det til sammen iverksatt 693 ND-dommer. I denne perioden ble 286 avsluttet på grunn av brudd på vilkår og/eller ny kriminalitet, mens 228 ND-dommer ble gjennomført. De resterende 179 var ved utgangen av perioden fortsatt under gjennomføring (Kriminalomsorgen, personlig kommunikasjon, 2023). Selv om tallene må tolkes med forsiktighet, illustrerer de at gjennomføringsgraden er lav, og at rehabiliteringsløpene ofte avbrytes.

Kombinasjonen av juridisk kontroll og rehabilitering representerer kjernen i den norske ruspolitikens tilnærming til personer med alvorlige rusproblemer. Meld. St. 5 (2024–2025): *Trygghet, fellesskap og verdighet – Forebyggings- og behandlingsreformen for rusfeltet* skal signalisere skifte fra straff til hjelp, og vektlegger helse, forebygging og verdighet fremfor straff. Meldingen fremmer normalisering av rusbehandling som en del av ordinære helsetjenester, og peker på behovet for bedre samhandling og redusert stigma.

Selv om ND, gjennom formål og forskriftsfestede strukturer, på mange måter imøtekommer intensjonene i denne meldingen, reiser programmet samtidig en rekke prinsipielle og praktiske spørsmål. Kan straff og behandling kombineres gjennom det som ofte omtales som «frivillig tvang»? Bidrar kontroll utenfor fengsel faktisk til redusert stigma? Spørsmålene om forholdet mellom straff og hjelp, og om stigma, kan ha konkret betydning i helhetlige tilnærminger basert på tverrsektorielt samarbeid. I ND møtes aktører med ulike mandater, verdigrunnlag og profesjonelle logikker, noe som kan skape spenninger mellom kontroll- og omsorgsorienterte tilnærminger. Tidligere forskning viser at både formelle og uformelle aspekter ved samarbeid, som fysisk nærhet, felles forståelser og tillit, er avgjørende for samarbeidet (Andvig et al., 2014; Larsen & Hean, 2021; Steihaug et al., 2016). Hvordan dette utspiller seg i ND, er lite belyst. Det er særlig uklart hvordan aktører som er involvert i ND, velferdsapparatet, kriminalomsorgen, rettsvesenet og deltakerne, opplever samarbeidet, og hvilke faktorer som er av betydning for dem.

Hvordan slike samarbeid faktisk erfares i ND, både relasjonelt og organisatorisk, er derfor et sentralt spørsmål i denne studien.

Med et kvalitativt design retter denne studien fokus mot informantenes egne fortellinger og perspektiver for å utvikle en dypere forståelse for hvordan ND oppleves innenfra. Dette undersøkes gjennom følgende to problemstillinger: *Hvordan erfarer ansatte i kriminalomsorgen og deltakere i ND samspillet mellom kontroll og støtte i rehabiliteringsprosessen? Hvordan erfarer ansatte og deltakere det tverrsektorielle samarbeidet og relasjonelle aspektet i gjennomføringen av ND?*

Ved å rette søkelyset mot både ansatte og deltakere, søker vi å fange kompleksiteten i en rehabiliteringsmodell som beveger seg i skjæringspunktet mellom straff og hjelp. Problemstillingene er utformet med sikte på å få frem mangfoldet i opplevelser og forståelser, og bidra med kunnskap som kan være relevant for utvikling av praksis og politikk på feltet.

TIDLIGERE FORSKNING

Internasjonalt har forskningen på narkotikadomstoler vært omfattende gjennom flere tiår, med fokus på tilbakefall til kriminalitet (residiv). Studier viser at deltakere i narkotikadomstoler har lavere residiv enn personer som gjennomgår ordinære strafferettslige prosesser (Belenko, 2001; Mitchell et al., 2012). Mitchell et al. viser i en metaanalyse at narkotikadomstoler for voksne gir en signifikant reduksjon i tilbakefall (fra 50 til 38 prosent), mens effekten er svakere for ungdom. Studien indikerer også at ekskludering av voldelige lovbrøyttere gir de mest positive resultatene. Sevigny et al. (2013) fant at deltakelse i narkotikadomstoler reduserer antall fengslinger, men ikke samlet soningstid, da de som mislykkes i programmet ofte mottar lange straffer. Programmets utforming, bruk av sanksjoner og deltakernes risikoprofil påvirker resultatene (Witkin & Hayes, 2019).

Andre studier har undersøkt relasjonelle faktorer. Jones og Kemp (2014) fant at en sterk relasjon mellom dommer og deltaker er assosiert med lavere rusbruk, noe som støtter antakelsen om dommerens terapeutiske rolle. Roman et al. (2020) viser at delta-

kernes holdning til dommeren er en sentral psykologisk faktor for redusert rusbruk og kriminalitet. Revier (2021) undersøkte hvordan rusdomstoler bruker det som omtales som «terapeutisk overvåking», en form for kontroll som fremstår som omsorg. Studien viser hvordan deltakerne oppfordres til å internalisere fortellinger om rus som sykdom, uttrykke takknemlighet overfor domstolen og fremstå som lydige. Dommere og ansatte kombinerer støtte og sanksjoner, og fremstår både som hjelpere og kontrollører. Ifølge Revier (2021) tilslører denne praksisen maktutøvelse og bidrar til sosial kontroll under dekke av behandling.

Lyons (2014) har en kritisk inngang til narkotikadomstoler og viser hvordan deltakere reduseres til «rusavhengige subjekter», som må vise takknemlighet og positiv innstilling for å få tilgang til behandling og bolig. Brudd på regler straffes med fengsel, også når bruddene ikke er kriminelle. Tiger (2011) hevder at narkotikadomstoler kombinerer behandling og straff gjennom «opplyst tvang», og at domstolene utvider sitt mandat ved å bruke sykdomsmodellen for rus som begrunnelse, og får kontroll over bolig, arbeid og familierelasjoner. Utvidelsen av mandatet kan bidra til sosial kontroll og maktforskyvning fra helse til justis, uten å adressere strukturelle ulikheter.

I norsk kontekst er forskningen på ND begrenset og bygger hovedsakelig på to eldre evalueringsrapporter: Johnsen og Svendsen (2007) og Falck (2014). Den første rapporten, som evaluerte ND som prøveordning, viser til byråkratiske forsinkelser, lokal variasjon og utfordringer med samarbeid og rolleavklaring. Rapporten peker på dilemmaer knyttet til forholdet mellom straff og behandling samt rettssikkerhet og tjenestetilgang. Falck (2014) gjennomførte en oppfølgingsstudie av 115 deltakere i Oslo og Bergen, og fant at en av tre (34 prosent) fullførte programmet. Deltakere som fullførte programmet, viste bedre resultater enn dem som falt fra, særlig for rusmestring, kriminalitet, helse og boligstabilitet. Nyere bidrag inkluderer to masteroppgaver (Bertelsen, 2022; Undheim, 2021) og en artikkel i et ikke-nivåført tidsskrift (Seim, 2018). Bertelsen viser at deltakerne opplever ND som krevende, men menings-

fullt. Strenge vilkår og tett oppfølging virker motiverende, selv om tilbakefall er vanlig. Flere deltakere beskrev ND som en arena for å jobbe med egne utfordringer. «Riset bak speilet» fungerte for noen som en ytre motivator. Undheim (2021) fant at individuell, relasjonsbasert omsorg bidrar til rusmestring og en opplevelse av verdighet. Seim (2018) fremholder ND som en kriminalpolitisk innovasjon, et alternativ til fengsel, forankret i tett samarbeid og personlig oppfølging fra dommeren.

Selv om forskningen på ND er begrenset, finnes det en voksende litteratur om tilbakeføring, fragmenterte tjenester og desistance i norsk kriminalomsorg. Denne forskningen gir viktige perspektiver på relasjonell støtte, tillit og samordning av tjenester (Andvig & Karlsson, 2021; Toreld & Innvær, 2024; Todd-Kvam, 2020; Ugelvik, 2021; Koffeld-Hamidane, 2024). Helgesen (2020) belyser hvordan ansatte i rusmestringsenheter håndterer spenningen mellom straff og rehabilitering, og hvordan profesjonelle tilnærminger påvirker samarbeid og relasjonsarbeid. Studier av samstyring og tverrsektorielt samarbeid peker på hvordan ulike styringslogikker og profesjonelle verdier skaper spenninger i velferdsstatens praksisfelt (Breit & Andreassen, 2021; Olesen & Lo, 2022). Spenningene mellom statlig kontroll, profesjonell autonomi og brukermedvirkning kan bidra til å forklare utfordringer som preger ND, der aktører fra ulike sektorer skal samarbeide om rehabilitering innenfor et strafferettslig rammeverk. Denne forskningen retter seg ikke spesifikt mot ND, men belyser sentrale temaer som gjenfinnes i våre funn, særlig anerkjennelse, fragmentering og samarbeid på tvers av tjenester. Denne artikkelens bidrag er å sette søkelys på ND som en konkret ordning der disse problemstillingene får en særegen utforming.

Teoretisk rammeverk

I artikkelen kombinerer vi teori om gjenstridige problemer (Rittel & Webber, 1973) og Honneths anerkjennelsesteori (1995) som et analytisk rammeverk for å belyse erfaringene til ansatte og deltakere i ND. Vi bruker teorien om gjenstridige problemer for å

forstå kompleksiteten i deltakernes livssituasjon og de systemiske utfordringene i tverrsektorielt samarbeid, mens anerkjennelsesteorien belyser relasjonelle og normative dimensjoner i møtet mellom deltaker og hjelpeapparat. Samlet gir perspektivene et rammeverk for å forstå hvordan ND opererer i spenning mellom kontroll og støtte, og hvordan strukturelle og relasjonelle forhold påvirker deltakernes muligheter for varig endring.

Rittel og Webber (1973) introduserte begrepet gjenstridige problemer som kritikk av lineære modeller for samfunnsplanlegging. Gjenstridige problemer lar seg verken entydig definere eller løse, og vurderes normativt snarere enn objektivt. De kjennetegnes av uklare problemformuleringer og overlappende årsaksforhold (Conklin, 2006), utfordrer standardiserte modeller og viser behov for fleksible og flerfaglige tilnærminger. For personer med rusrelaterte problemer er utfordringene ofte sammenvevde: rusavhengighet, psykisk uhelse, bostedsløshet, fattigdom, kriminalitet og stigma krever koordinert innsats fra ulike deler av velferdsapparatet (Hansen, 2015; Larsen & Ødegård, 2024). Levekårsundersøkelser blant innsatte i Norge bekrefter dette komplekse bakteppet (Cramer, 2014; Revold, 2015).

Axel Honneths teori om anerkjennelse (1995) kan bidra til å forstå betydningen av sosial integrasjon, verdighet og identitet i rehabiliteringsprosesser. Han skiller mellom tre former for anerkjennelse knyttet til ulike sfærer:

1. Kjærlighet – emosjonell støtte i nære relasjoner, som danner grunnlag for selvtillit.
2. Rettigheter – opplevelsen av å være et likeverdig rettssubjekt, som styrker selvrespekten.
3. Solidaritet – sosial verdsetting for egne bidrag til fellesskapet, som gir grunnlag for selvverd.

Mangel på anerkjennelse kan føre til krenkelse, som representerer anerkjennelsens motsats. Slike erfaringer kan undergrave individets selvtillit, selvrespekt og selvverd, og påvirke muligheten for rehabilitering og sosial deltakelse. I følge Honneth (1995) utløser opplevde krenkelser kamp for å gjenvinne anerkjennelse.

Stigma utgjør en særlig form for sosial krenkelse og er en betydelig barriere for personer med rusproblemer (Benson, 2011; Couto et al., 2020; El Hayek et al., 2024; Steiro et al., 2024). Stigma kan føre til ekskludering, lav tilknytning og økt tilbakefallsrisiko. I et anerkjennelsesperspektiv kan stigma forstås som krenkelse i den solidariske sfæren, der individet mister sosial verdsetting og opplevelse av å bidra til fellesskapet.

METODE

Forskningsdesign

Studien har et kvalitativt design og bygger på semi-strukturerte individuelle intervjuer med ansatte og aktive deltakere i ND. Totalt gjennomførte vi intervjuer med 31 informanter: 16 ansatte i kriminalomsorgen og 15 aktive deltakere i ND. Analysen kombinerer en tematisk tilnærming (Braun & Clarke, 2006) med deduktiv bruk av teorien om gjenstridige problemer (Rittel & Webber, 1973) og Honneths (1995) teori om anerkjennelse.

Utvalg og rekruttering

Utvalget består av 16 ansatte i kriminalomsorgen ved friomsorgskontoret og ND-senteret i Oslo og Bergen. Rekrutteringen skjedde via kontaktpersoner ved arbeidsstedene som videreformidlet forespørselen om deltakelse. Utvalget inkluderer åtte sosionomer, to ansatte med annen helse- eller sosialfaglig bakgrunn og seks jurister. Sosionomene arbeider tett med deltakerne i oppfølgingsarbeidet, mens juristene har mer overordnede funksjoner, særlig i forbindelse med domstolskontroll.

De 15 deltakerne var menn mellom 25 og 60 år med ulik varighet i programmet, fra to måneder til gjentatt deltakelse over en periode på opptil ni år. Deltakerne ble rekruttert via ansatte i ND og samtykket skriftlig etter å ha mottatt informasjon om studien.

Datainnsamling

Vi gjennomførte semistrukturerte individuelle intervjuer med varighet på mellom 45 og 60 minutter. Vi ba ansatte reflektere over erfaringer med tverrsek-

torielt samarbeid, rolleforståelse og vurdering av tiltakene i ND. Vi spurte deltakerne om erfaringer med programmet, relasjoner til ansatte i kriminalomsorgen og deres møte med systemet. Vi gjennomførte intervjuene i informantenes egne omgivelser ved Kriminalomsorgens friomsorgskontorer eller ND-sentrene, tok opp intervjuene med lyd og transkriberte dem dels manuelt og dels med hjelp av appen Diktator fra Nettskjema.

Etiske vurderinger

Studien er forhåndsvurdert av SIKT (ref. nr. 375370, 01.06.2023) og godkjent av Kriminalomsorgen (ref. nr. 202300564-26, 15.08.2023). Alle informantene fikk skriftlig informasjon og undertegnet informert samtykke. Vi presiserte at deltakelse var frivillig, og at informantene kunne trekke seg når som helst uten konsekvenser.

Vi ivaretok spesielle etiske hensyn overfor deltakere i ND, som ofte lever med rusproblemer, psykisk uhelse og sosial eksklusjon. Vi gjennomførte intervjuene i trygge omgivelser, med ansatte tilgjengelig ved behov. Temaene omfattet sensitive erfaringer og forskeren benyttet en ivaretakende, ydmyk og etisk bevisst intervjustil (kfr. Malterud, 2017). Alle data er anonymisert og lagret på krypterte servere i tråd med GDPR og norsk personvernlovgivning.

Forskerrolle

Førsteforfatter har praksisbakgrunn fra kriminalomsorgen og arbeid med ND, noe som kan gi både innsikt og forforståelse. Vi håndterte dobbeltheten gjennom refleksivitet under analyseprosessen ved at førsteforfatter forholdt seg til egen posisjon som mulig innside-nær (kfr. Berger, 2015), og reflekterte løpende over hvordan erfaringer kunne påvirke fortolkningene.

Analise

Analysen bygger på en tematisk tilnærming (Braun & Clarke, 2006) som kombinerte deduktive og induktive prosesser. Vi startet med nærlesning av transkripsjonene for å få en helhetlig forståelse av mate-

rialet og identifisere mønstre i deltakernes beskrivelser av kontroll, støtte og samarbeid. Deretter kodet vi utsagn som belyste spenningen mellom hjelp og kontroll, relasjonelle erfaringer og strukturelle forhold i ND. Kodingen var inspirert av det teoretiske rammeverket, men vi åpnet samtidig for temaer som vokste frem direkte fra materialet, særlig knyttet til tillit, ansvar og opplevelser av systemsvikt. De foreløpige kodene ble samlet i tematiske grupper og drøftet i forskergruppen for å sikre bredde og konsistens. Gjennom flere runder med revisjon utviklet vi tre overordnede temaer som fanget de mest sentrale mønstrene i materialet, og fortolket dem i lys av teoriene om gjensidige problemer og anerkjennelse.

Analysen ble gjennomført av førsteforfatter og kvalitetssikret gjennom refleksiv drøfting med medforfatterne. Vi vektla åpen refleksjon, respekt og lojalitet til informantenes livssituasjon og perspektiver, i tråd med prinsippene for refleksivitet, slik Malterud (2017) beskriver.

Metodiske styrker og begrensninger

En styrke er at studien bygger på et omfattende kvalitativt materiale med deltakere og ansatte i ND. Dette gir et rikt innblikk i samspillet mellom kontroll og støtte, og bidrar til teoretisk metning på sentrale temaer. Kvalitativ metode har som formål å utvikle dypere forståelse av erfaringer og fortolkninger, ikke å produsere statistisk generaliserbare funn. Det er derfor mer relevant å vurdere studiens analytiske overførbarhet enn dens representativitet.

Et metodisk forhold er at deltakerne ble rekruttert via ansatte i ND. At ansatte kunne fremhevet deltakere som mer egnede eller samarbeidsvillige enn andre, kan ha skapt en seleksjonseffekt og påvirket variasjonen i materialet. At utvalget kun består av menn, innebærer at kvinners erfaringer med ND ikke belyses. Dette utgjør en begrensning, ettersom kjønn kan ha betydning for gjennomføring og opplevelse av programmet.

Hovedforfatterens erfaring fra Kriminalomsorgen har både styrket og utfordret forskningsprosessen. Kunnskap om feltet bidro til tillit i intervjusituasjo-

nen og dypere forståelse av konteksten, men kunne også farge tolkningene. Refleksivitet om egen posisjon, rolle og forforståelse var derfor en integrert del av analysen, for å bruke erfaringen som et analytisk redskap snarere enn en skjult skjevhet.

Intervjuenes kontekst må nevnes: Deltakerne ble intervjuet mens de var underlagt ND, noe som kan ha påvirket svarene deres. For å redusere risikoen for sosialt ønskelige fremstillinger la vi vekt på å etablere trygghet og tydelig rolleavklaring i forkant av intervjuene. Vi informerte deltakerne om at forskeren ikke var tilknyttet programmet og at det de fortalte ikke ville få konsekvenser for deres deltakelse. Samtaletonen ble holdt uformell, og vi brukte åpne spørsmål for å oppmuntre til refleksjon fremfor evaluering. Sammenfallet mellom deltakernes og de ansattes beskrivelser tyder på høy grad av åpenhet og tillit i samtalerne.

FUNN

Analysen av materialet avdekket tre gjennomgående tema: (1) erfaringer med fragmenterte tjenester og uklar ansvarsdeling, (2) betydningen av tillit og relasjonell støtte og (3) samspillet mellom kontroll og støtte som parallelle elementer i programmet. Temaene gjenspeiles i begge informantgruppens beskrivelser. Sitater fra deltakerne i programmet er markert «D» og nummer 1–15, mens sitater fra ansatte i kriminalomsorgen er markert med «S» (saksbehandler) og «J» (jurist) og nummer 1–16.

Fragmenterte tjenester og uklar ansvarsdeling

Flere deltakere fortalte sterke historier om sårbarhet og erfaringer med fragmenterte tjenester helt fra tidlig barndom, særlig knyttet til barnevern og omsorgstiltak. Disse erfaringene synes å danne et bakteppe for hvordan de senere møter velferdsstatens ulike instanser. Fragmenteringen kommer imidlertid tydeligst til uttrykk i voksen alder, og her blir møtene med kriminalomsorgen, Nav og helsetjenestene særlig sentrale.

Deltakere i ND forteller om manglende kontinuitet i hjelpetilbudet i voksen alder, særlig for bolig, psykisk helsehjelp og oppfølging fra Nav: «Og så slip-

per de meg ut igjen på gata [fra fengsel]. Og så klarer jeg å holde meg en liten stund, og så er vi i gang igjen. Sirkuset er alltid det samme» (D, 10).

Flere uttrykker frustrasjon over at de må «begynne på nytt» hver gang en ny aktør kobles inn, og opplever at ulike deler av hjelpesystemet ikke snakker sammen. Ansatte bekrefter dette, og peker på at ansvarsdelingen mellom etatene ofte er uklar, og at koordineringen i stor grad hviler på enkeltpersoners innsats og relasjoner. Både ansatte og deltakere i programmet trekker frem sårbarhet knyttet til overgangen fra endt eller avbrutt program. En deltaker sa det slik: «Jeg synes jo det er veldig skummelt når du spør hva jeg skal gjøre etterpå, liksom. Det er jo virkelig det skumle» (D, 1).

Betydningen av tillit og relasjonell støtte

Deltakere i ND er tydelige på betydningen av å bli møtt med respekt og tillit i hjelpesystemet. De peker spesielt på saksbehandlerne i kriminalomsorgen: «Meg og saksbehandler snakker veldig godt sammen, og jeg er veldig imponert over viljen. De vil virkelig at vi skal få til noe» (D, 7). Mange deltakere peker på relasjonen til én bestemt saksbehandler som avgjørende for at de orker å stå i programmet, og beskriver ofte slike relasjoner som det første stedet i hjelpesystemet de ble tatt på alvor: «Bare det å bli behandlet som folk» (D, 9).

Ansatte i kriminalomsorgen trekker også frem betydningen av relasjonen til deltakerne i programmet, og av relasjonen til andre fra hjelpeapparatet som er delaktige i programmet: «Selv om det er ulik grad av profesjonalitet på, på alle, sant. Det er jo liksom, det er jo ikke ... altså, det handler ikke om profesjon, men person» (S, 2).

Ansatte i kriminalomsorgen trekker frem negative holdninger i hjelpeapparatet til målgruppen for ND: «Det er fordommer blant mange i hjelpeapparatet knyttet til denne gruppen. De er sånn type: 'Jo vi kan prøve det, men jeg er ikke så sikker på om det fungerer'.» (S, 10). Deltakerne trakk også frem negative holdninger: «Det ingen tvil om at vi er nederst på rangstigen» (D, 3).

Kontroll og støtte som parallelle elementer

Deltakerne i ND beskriver programmet som en mulighet til endring og fremhever kriminalomsorgen som mer støttende og tillitsfull enn andre deler av hjelpeapparatet. De opplever enkelte tjenester, som DPS, som preget av sanksjoner og mistillit. En deltaker oppsummerte opplevelsen slik: «Om du forteller at du har sprukket til DPS, er det første de gjør å ta førerkortet ditt, det andre er ungene dine. Du er der på helt falske premisser» (D,5). I kontrast beskrive de kriminalomsorgen som en aktør som møter tilbakefall med nærvær og oppfølging heller enn utestengelse: «Når jeg forteller at jeg har ruset meg, er det ingen som sparker deg ut. Nei, da samles vi heller mer, og så drar vi deg rett vei» (D,4).

Da deltakerne ble spurt direkte om de opplevde ND som straff eller omsorg, svarte samtlige at programmet først og fremst representerer støtte og trygghet. Flere fortalte at de ble møtt med forståelse og at de opplevde kriminalomsorgen som genuint opptatt av deres bedring.

Ansatte i kriminalomsorgen er samtidig tydelige på at ND først og fremst er en form for straffegjennomføring. Funnene viser imidlertid at jurister og saksbehandlere vektlegger ulike sider av rammerverket. Saksbehandlerne er mer opptatt av å utnytte handlingsrommet innenfor lovverket, særlig i vurderinger av hvordan rusbruk skal håndteres. Juristene tenderer mot en strengere tolkning av forskriften og viser til at ND er en straffereaksjon som kan avbrytes ved brudd på vilkårene: «Vi forholder oss til at det er en straffereaksjon, og følger man ikke vilkårene, så sier loven at du skal inn igjen og sone i fengsel» (J,16).

Forskjellen i tilnærming beskrives av flere som en naturlig og konstruktiv del av samarbeidet. Uenigheten mellom jurister og sosionomer forstås ikke som konflikt, men som et uttrykk for faglig balanse mellom kontroll og hjelp, der ulike perspektiver utfyller hverandre. Uenigheten kommer også til uttrykk i synet på hva som bør være det sentrale målet med ND. Juristene understreker rusfrihet som det overordnede målet: «Det er jo rusfrihet som er målet. Slik har det alltid vært» (J,8), mens saksbehandlerne

beskriver en mer pragmatisk tilnærming. De erkjenner lovverkets målsetting, men forteller at de i praksis arbeider for stabilitet, bedring og livsmestring, også når full rusfrihet ikke oppnås. Flere peker på eksempler der deltakere har fullført programmet selv om de ikke har levert rene prøver, fordi andre tegn på bedring ble vurdert som viktigere.

Saksbehandlerne beskrives likevel som personer som kombinerer omsorg med klare grenser. Deltakerne er bevisste på maktaspektet i relasjonen, et «ris bak speilet», som minner dem om konsekvensene av å bryte programmet: «Riset bak speilet er at om jeg gir blaffen, må jeg sitte ett år i fengsel. Og det hadde jo vært helt grusomt» (D,3). Samtidig anerkjenner de fleste kontrollfunksjonen som en nødvendig og til dels positiv del av rehabiliteringsprosessen. Som en deltaker uttrykte det: «Rusprøvene er det beste i ND» (D,10).

Relasjonen til juristene får mindre oppmerksomhet i deltakernes fortellinger. Juristene beskriver selv rollen som mer formell og distansert: «Fordi jeg er mer distansert fra dem enn saksbehandlerne, så er jeg nok litt mer streng [...] det er kanskje den mer juridiske delen av meg» (J,7). Dommerne, derimot, trekkes frem av flere som annerledes og mer menneskelige enn i ordinære rettsprosesser: «Forskjellen på vanlig rett og ND-rett er at de spør hvordan det har gått. Ellers er de bare interessert i å gi meg en dom» (D,5).

Funnene viser at ND utgjør et møtepunkt mellom ulike sektorlogikker og profesjonelle tilnærminger, der deltakere og ansatte må navigere mellom omsorg og kontroll. For deltakerne representerer ND et brudd med tidligere erfaringer fra et fragmentert og uforutsigbart hjelpesystem. Kriminalomsorgen fremstår som en stabil og tillitvekkende aktør. For ansatte handler arbeidet om å forene to ulike rasjonaliteter; Den juridiske, som vektlegger regelverk og sanksjon, og den sosialfaglige, som søker fleksibilitet og støtte i endringsprosesser. Deltakerne synes å være bevisste kriminalomsorgens dobbeltrolle.

Balansen mellom kontroll og støtte ser derimot ut til å fungere best innad i kriminalomsorgen, der saksbehandlere og jurister over tid har utviklet et felles språk og gjensidig forståelse for deltakerne. Når

andre eksterne etater som Nav og spesialisthelsetjenesten kobles på, blir samspillet mer komplisert. Ulike profesjonslogikker, regelverk og mål fører til sprikende forventninger til deltakerne og til selve hensikten med ND. Der kriminalomsorgen vektlegger relasjon og kontinuitet, kan andre tjenester være mer styrt av vedtak og kontrollrutiner, noe som kan svekke intensjonen om helhetlig oppfølging.

DISKUSJON

Utgangspunktet for studien var å undersøke hvordan ansatte og deltakere i ND erfarer samspillet mellom kontroll og støtte i rehabiliteringsprosessen, og hvordan det tverrsektorielle samarbeidet og de relasjonelle aspektene kommer til uttrykk i programmet. For å belyse disse spørsmålene drøfter vi funnene videre i lys av teorien om gjenstridige problemer (Rittel & Webber, 1973) og Honneths (1995) teori om anerkjennelse. Samlet kan disse perspektivene gi grunnlag for å forstå ND som en praksis der motstridende juridiske, sosiale og moralske hensyn møtes og må balanseres.

Systemfragmentering og sårbare overganger – et gjenstridig problem?

Funnene viser at både deltakere og ansatte opplever hjelpesystemet som fragmenterte. Deltakerne beskriver hyppige brudd i hjelpetilbudet, både i oppveksten og voksen alder, og gir uttrykk for at ulike deler av systemet ikke snakker sammen. Ansatte i kriminalomsorgen bekrefter dette, og peker særlig på manglende tydelighet i ansvarsdeling og svak koordinering mellom tjenester. Slike erfaringer er ikke unike for ND, men kan gjenkjennes fra annen forskning på tverrsektorielt samarbeid i velferdstjenestene (Breit & Andreassen, 2021; Olesen & Lo, 2022). Deltakernes problemer, som rusavhengighet, psykisk uhelse, boligproblemer, kriminalitet og utenforskap er dypt sammenvevde og lar seg vanskelig løse gjennom sektorindelte tiltak. Når ulike tjenester opererer med ulike mål, logikker og ansvarsområder, øker risikoen for at brukerne faller mellom systemene (Conklin, 2006; Hansen, 2015; Larsen & Ødegård, 2024).

Overgangen etter endt program fremstår som særlig sårbar for deltakerne. Flere uttrykker usikkerhet og frykt for hva som skjer når programmet avsluttes. Dette er i tråd med funn fra Falck (2014), som påpeker at oppfølgingen etter programslett ofte er mangelfull, og at det er betydelig risiko for tilbakefall dersom det ikke etableres stabile og koordinerte tiltak videre. Som nevnt innledningsvis, underbygger tall fra Kriminalomsorgen dette bildet. I perioden 2019–2022 ble 42 prosent avsluttet på grunn av brudd på vilkår og/eller ny kriminalitet. Bare om lag en tredel av dommene ble fullført (Kriminalomsorgen, personlig kommunikasjon, 2023). Internasjonal forskning viser at rusavhengige domfelte er spesielt utsatt i slike overganger, og at svakt ettervern reduserer effekten av tiltak som ellers kan ha god virkning (Roman et al., 2020; Seigny et al., 2013).

Forskrift om narkotikaprogram med domstolskontroll (2017, §4) forutsetter tverrsektorielt samarbeid mellom relevante aktører, men funnene antyder at samarbeidet skjer på individnivå uten strukturell forankring. At ND er en praksisarena hvor strukturelle svakheter i velferdssystemet blir synlige, og behovet for langsiktig, samordnet innsats trer tydelig frem, illustrerer et grunnleggende dilemma i norsk ruspolitikk. Ambisjonen om helhet og samhandling står ofte i kontrast til sektorinndelte virkemidler og uensartede målsettinger (Meld. St. 5, 2024–2025). Dette samsvarer med nyere norske studier som beskriver «glippsoner» i tilbakeføringsarbeidet, og peker på behov for bedre samordning og helhetlige broer mellom fengsel, velferdstjenester og lokalsamfunn (Andvig & Karlsson, 2021; Toreld & Innvær, 2024).

Et gjennomgående funn i studien er at deltakerne legger sterk vekt på relasjonen til enkeltansatte, særlig saksbehandlerne, i kriminalomsorgen. De beskriver relasjonene som avgjørende for motivasjon, mestring og følelse av å bli tatt på alvor. I lys av teorien om anerkjennelse (Honneth, 1995) kan relasjonell støtte forstås som en mulig motvekt til systemfragmentering og sårbare overganger som preger mange av deltakernes erfaringer.

Rettighetsanerkjennelse er relevant fordi delta-

kerne opplever å ha samme rettigheter som andre i samfunnet når de for første gang opplever «å bli behandlet som folk». Slik anerkjennelse bidrar til å styrke deltakerens respekt for seg selv, saksbehandleren og ND. I samhandling og kommunikasjon med saksbehandler opplever deltakeren også anerkjennelse i form av sosial verdsetting, at han er en verdifull bidragsyter som har verdi i kraft av seg selv, noe som bryter med tidligere erfaringer med stigmatisering og marginalisering. Opplevelsene av anerkjennelse bidrar ikke bare til å styrke relasjonene, men også til deltakerens respekt og tillit til programmet.

Flere ansatte i studien bekrefter at negative holdninger fortsatt eksisterer i deler av tjenesteapparatet, og peker på hvordan det i noen tilfeller foreligger en slags aksept for at ND-deltakere mislykkes. Tidligere forskning har vist at rusavhengige ofte møter negative holdninger i hjelpeapparatet, og at dette kan forsterke opplevelsen av utenforskap (Couto et al., 2020; El Hayek et al., 2024; Steiro et al., 2024). Når ansatte i Kriminalomsorgen likevel klarer å etablere relasjoner preget av tillit og kontinuitet, kan det fungere som en korrigerende erfaring for deltakerne, og som et viktig fundament for endringsarbeid. Dette funnet er i tråd med nyere norsk forskning som viser hvordan tillit og anerkjennelse kan fungere som vendepunkter i desistance-prosesser, der individer gradvis beveger seg bort fra kriminalitet gjennom relasjonell støtte og identitetsarbeid (Todd-Kvam, 2020; Ugelvik, 2021; Koffeld-Hamidane, 2024).

Relasjonell støtte fra saksbehandlere kan fremstå som korrektiv til den fragmenteringen som ellers preger systemet. Når fellesskapet svikter og strukturene er svake, trer enkeltpersoner frem som bærere av trygghet og kontinuitet, noe som både er en styrke og en sårbarhet. Det kan bidra til endring, men det er også skjørt, fordi det er personavhengig og tidsbegrenset. Personavhengigheten gjør rehabiliteringsprosessen sårbar. Når kontinuiteten hviler på enkeltansatte snarere enn systemet, kan relasjonsbrudd eller organisatoriske endringer true stabiliteten og forsterke individavhengighet fremfor strukturell forankring. Lignende funn er dokumentert i Bertelsens

(2022) masteroppgave, som særlig trekker frem «den gode hjelperen» som avgjørende i et ellers uoversiktlig landskap. Denne typen relasjonsarbeid kan forstås som motstandsarbeid innenfor systemet, der anerkjennelse gis til individer som i mange sammenhenger opplever seg selv som verdiløse eller uønskede. I en velferdsstat som søker å kombinere kontroll med omsorg, får slike relasjoner en særskilt betydning. Relasjonene kan ikke kompensere for strukturelle mangler, men kan bidra til å gjenreise deler av deltakernes selvtillit og selvrespekt, og dermed danne et grunnlag for sosial reorientering.

Funnene viser hvordan strukturelle utfordringer, forstått som gjenstridige problemer (Rittel & Webber, 1973), former deltakernes mikroerfaringer av (mis)anerkjennelse (Honneth, 1995). Systemfragmentering øker risikoen for at deltakere opplever seg oversett og uverdige, mens møtet med saksbehandleren i ND kan gi en korrigerende erfaring av verdighet og tillit. Teorien om gjenstridige problemer synliggjør de komplekse rammene for misanerkjennelse, mens anerkjennelsesteorien viser hvordan relasjonelle møter kan gi motvekt til dette.

Kontroll og støtte – to motsetninger eller to sider av samme praksis?

Et gjennomgående trekk er at deltakerne ikke opplever ND som straff. Mange fremhever tvert imot kriminalomsorgen som fleksibel, støttende og mer menneskelig enn andre instanser. Samtidig har de få illusjoner om hva som skjer dersom de bryter vilkårene. Trusselen om soning er reell, og godt kjent blant deltakerne. Likevel synes muligheten for sanksjoner ikke å svekke deltakernes opplevelse av tillit, flere beskriver muligheten som en form for trygghet, et rammeverk de kan lene seg på.

Denne dobbeltheten, støtte med innebygd sanksjonsmulighet, kan forstås som et kjennetegn ved ND. I stedet for å se kontroll og hjelp som motsetninger, beskriver deltakerne dem som to sider av samme praksis. Noen deltakere opplever kontrollen som en struktur de selv ikke klarer å etablere, men som de trenger for å få grep om hverdagen. Flere trek-

ker frem rusprøvene som det beste i ND. Det som for utenforstående kan fremstå som overvåking, opplever deltakerne som forutsigbart og nødvendig. Denne dobbeltheten kan forstås i lys av litteraturen om straffehybridisering, der behandling og kontroll flettes sammen. Studier viser at slike ordninger kan ha utilsiktede konsekvenser ved at støtte samtidig innebærer nye former for kontroll (Tiger, 2011; Lyons, 2014; Revier, 2021). ND kan dermed tolkes som en norsk variant av denne tendensen, der skillet mellom hjelp og straff institusjonaliseres.

Juristene og saksbehandlerne forholder seg ulikt til denne spenningen. Juristene viser til programmet som en straffereaksjon med klare juridiske føringer. Saksbehandlerne uttrykker et mer pragmatisk syn, der målet om rusfrihet i praksis viker for et bredere fokus på endring over tid, og at det ikke er automatikk i at positive urinprøver skal føre til avbrutt program. Saksbehandlerne prioriterer skadereduksjon, bedring av livskvalitet og det helhetlige bildet. Disse forskjellene kan forstås i lys av profesjonenes ulike mandat og normgrunnlag: Den juridiske tradisjonen søker forutsigbarhet og likebehandling. Den sosialfaglige tilnærmingen er mer kontekstsensitiv og bygger på vurderinger av individuelle behov og relasjoner. Helgesen (2020) viser hvordan ansatte i rusmestringenheter i fengsel håndterer spenningen mellom straff og rehabilitering, der jurister legger vekt på lovanvendelse og likebehandling, mens sosialfaglige aktører prioriterer individuell tilpasning og relasjonelt arbeid. Profesjonsforskjeller reiser også spørsmål om likebehandling. Juristers og saksbehandleres ulike skjønnsutøvelse kan for noen oppleves som fleksibel og anerkjennende, men for andre som vilkårlig forskjellsbehandling. Dette synliggjør hvordan profesjon og skjønn former både samarbeidet mellom aktørene og deltakernes erfaringer av rettferdighet og verdighet i ND. Forskjellen mellom profesjonene er ikke nødvendigvis dysfunksjonell. Tvert imot kan det nettopp være i spennet mellom disse to rasjonalitetene at ND finner sin form. Når juristene holder fast ved regelverket og saksbehandlerne leser livssituasjon og utvikling, skapes et rom for fleksibi-

litet, uten at det nødvendigvis blir vilkårlig. Denne ambisjonen ligger implisitt i norsk ruspolitikk: å forene hjelp og kontroll, behandling og straff. Det er ikke nytt, men i ND gjøres dette eksplisitt og personlig. Kontroll utøves i relasjoner der det også finnes anerkjennelse. For noen deltakere er det kanskje første gang de opplever det (Helgesen, 2020).

Honneth (1995) beskriver kjærlighetsanerkjennelse som den mest grunnleggende formen for anerkjennelse, nært knyttet til utvikling av trygghet, selv tillit og tillit til andre. Flere deltakere beskrev en oppvekst preget av manglende omsorg og krenkelser, og deres møte med saksbehandlerne i ND kan forstås som en korrigerende erfaring. At deltakerne sier at «det er omsorg», eller at urinprøvene er «det beste i ND», kan tolkes som uttrykk for at de for første gang opplever å bli møtt med betingelsesløs støtte – en form for kjærlighetsanerkjennelse som gir næring til selv tilliten. Samtidig reiser det spørsmålet om hvorvidt profesjonelle kan eller bør gi denne typen anerkjennelse, og om dette spennet mellom profesjonell distanse og personlig omsorg er en del av det som gjør relasjonen betydningsfull for deltakerne.

Kontroll som er forankret i en god relasjon, ikke bare i regelverk, kan forstås som en form for «internalisert ramme». Når kontrollen utøves gjennom tillit og dialog, snarere enn trussel og sanksjon, får den en annen virkning. Dette kan forstås i lys av Honneths (1995) vekt på anerkjennelse som grunnlag for selvrespekt: Når rammer ikke bare håndheves, men forklares og bæres av relasjonell tillit, oppleves de som meningsfulle og virker innenfra snarere enn utenfra.

Det er samtidig grunn til å problematisere at støtte ikke alltid oppleves entydig positivt. Når kontroll tolkes som omsorg, kan det skjule en paternalistisk dimensjon der maktforhold kamufleres bak anerkjennende relasjoner. Honneths (1995) teori synliggjør hvordan anerkjennelse både kan styrke selvrespekt og skape avhengighet til et system som utøver kontroll. Dette illustrerer tvetydigheten i straffehybridisering, der støtte og kontroll kan virke både frigjørende og begrensende for deltakerens autonomi.

Dommerens rolle – et utforsket potensial?

Deltakerne i ND omtaler sjelden juristene i kriminalomsorgen, og relasjonen til juristene fremstår som distansert. Dommerne nevnes oftere, men omtalene er korte. Noen deltakere opplever det som betydningsfullt at dommerne spør om hvordan det går, det bryter med tidligere erfaringer fra et mer formelt rettsvesen. Når deltakerne forteller at dommeren spør hvordan det går, tolker de det som en form for anerkjennelse, uttrykk for interesse og respekt fra en autoritet de vanligvis forbinder med sanksjoner. Kontakten med dommeren er likevel begrenset og fremstår strukturert og punktvis, uten at det utvikles en terapeutisk relasjon. Det tyder ikke på at dommeren har en sentral støttefunksjon, men enkelte merker forskjell mellom ND og ordinær domstol. Internasjonal forskning har fremhevet dommerens betydning i narkotikadomstoler når de følger deltakerne tett og inntar en mer aktiv rolle (Jones & Kemp, 2014; Roman et al., 2020). Slike tendenser finnes bare antydningvis i dette materialet, men dommerrollen har heller ikke vært fokus i intervjuene. Flere ansatte peker imidlertid på at ND-dommere ofte viser personlig engasjement. Likevel fremstår dommerens funksjon som lite belyst, og videre forskning bør undersøke dette aspektet nærmere.

KONKLUSJON

Denne studien viser hvordan ND opererer i spennet mellom straff og hjelp, og hvordan deltakernes erfaringer preges av både systemfragmentering og relasjonell støtte. Kriminalomsorgen fremstår som en stabil og tillitvekkende aktør, mens svakheter i samarbeid og overgang mellom tjenester skaper sårbarhet. Saksbehandlerne relasjonsarbeid kommer tydelig frem som en bærebjelke i deltakernes rehabiliteringsprosess. At deltakerne gjennomgående beskriver programmet som hjelp snarere enn straff, sier noe viktig om den relasjonelle kvaliteten i gjennomføringen. Samtidig viser studien at ND står i fare for å bli en isolert «øvelse i forbedring» innenfor et større system som i liten grad understøtter helhetlig rehabilitering. Skal ND videreutvikles, trengs det

sterkere strukturell forankring og tydeligere avklaring av mål, roller og forventninger på tvers av hjelpeapparatet, ikke minst i lys av de underliggende spenningene mellom kontroll og støtte, og mellom institusjonell praksis og individers behov for anerkjennelse.

se. ND utfordrer ruspolitikken og straffesystemet til å tenke nytt om rehabilitering: Ikke som en lineær vei til rusfrihet, men som et relasjonelt, sårbart og sammensatt prosjekt hvor kontroll og omsorg forstås i lys av anerkjennelse, tillit og strukturell støtte.

SUMMARY

Support within Sanction: Experiences from the Drug Court Program (ND) in Norway

This study examines the experiences of employees within the Norwegian Correctional Service and active participants the Drug Court Program (ND), with particular emphasis on the interplay between control and support, as well as how they experience intersectoral collaboration in practice. The study is based on qualitative interviews with 31 informants, 16 staff members and 15 participants. Drawing on theories of wicked problems and Honneth's theory of recognition, we analyze experiences related to systemic fragmentation, relational support, and professional boundaries within ND. The findings indicate that the Correctional Service emerges as a stable and trustworthy actor, in contrast to the perceived shortcomings in other parts of the welfare system. The active participants highlighted the relationship with case workers in the Correctional Service as particularly significant. The study highlights the need for stronger structural anchoring of intersectoral collaboration and a deeper understanding of the judge's role within ND. The results illustrate fundamental dilemmas in Norwegian drug policy and offer insight into how control and support are practiced within a complex rehabilitation context.

Keywords: Drug Treatment Court Program (ND), Correctional Service, recognition, and wicked problems.

REFERANSER

- Andvig, E., Syse, J. & Severinsson, E.** (2014). Interprofessional collaboration in the mental health services in Norway. *Nursing Research and Practice*, 2014(1), 1–8. <https://doi.org/10.1155/2014/849375>
- Belenko, S.** (2001). *Research on drug courts: A critical review 2001 update*. The National Center on Addiction and Substance Abuse at Columbia University. <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/research-drug-courts-critical-review-2001-update>
- Benson, M.L., Alarid, L.F., Burton, V.S. & Cullen, F.T.** (2011). Reintegration or stigmatization? Offenders' expectations of community re-entry. *Journal of Criminal Justice*, 39(5), 385–393. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.05.004>
- Berger, R.** (2015). Now I see it, now I don't: Researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15(2), 219–234. <https://doi.org/10.1177/1468794112468475>
- Bertelsen, S.** (2022). *Narkotikaprogram med domstolskontroll – en vei ut av rus og kriminalitet? En kvalitativ studie av deltakeres erfaringer med ND* [Masteroppgave], Universitetet i Agder.
- Breit, E. & Andreassen, T.A.** (2021). Organisatoriske blikk på samarbeid i velferdstjenester. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 24(1), 7–20. <https://doi.org/10.18261/issn.2464-3076-2021-01-02>
- Braun, V. & Clarke, V.** (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qpo630a>
- Conklin, J.** (2006). *Dialogue Mapping: Building Shared Understanding of Wicked Problems*. Wiley.
- Couto, E., Cruz, C., Salom, C., Parsell, C., Dietze, P., Burns, L. & Alati, R.** (2020). Social domains of discrimination against people who inject drugs: Links with health and wellbeing. *The International journal on drug policy*, 77, 102620. <https://doi.org/10.1016/j.drugpo.2019.102620>
- Cramer, V.** (2014). *Forekomst av psykiske lidelser hos domfelte i norske fengsler*. Oslo universitetssykehus. https://sifer.no/wp-content/uploads/2019/08/Forekomst_av_psykiske_lidelser_hos_domfelte_i_norske_fengsler.pdf
- El Hayek, S., Foad W., de Filippis, R., Ghosh, A., Koukach, N., Mahgoub, M.K.A., Pant, S.B., Padilla V., Ramalho, R., Tolba**

- H. & Shalbfan M.** (2024). Stigma toward substance use disorders: a multinational perspective and call for action. *Frontiers in Psychiatry*, 15(1295818), 1–5. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2024.1295818>
- Falck, S.** (2014). *Narkotikaprogram med domstolskontroll: Erfaringer og resultater fra Oslo og Bergen*. (SIRUS-rapport 4/2014). Statens institutt for rusmiddelforskning.
- Hansen, G.V.** (2015). Can collaboration provide integrated services for prisoners in Norway? *International Journal for Crime, Justice and Social Democracy*, 4(4), 136–149. <https://doi.org/10.5204/ijcjsd.v4i4.242>
- Helgesen, J.** (2020). *Straff og velferd i fangebehandling av rusmiddelbrukere – En kvalitativ analyse av empowerment og samarbeid i norske rusmestringsenheter*. [Doktorgradsavhandling], Universitetet i Oslo. <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/74574/PhD-Helgesen-2020.pdf?isAllowed=y&sequence=1>
- Honneth, A.** (1995). *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. MIT Press.
- Johnsen, B. & Svendsen, K.J.** (2007). *Narkotikaprogram med domstolskontroll: En evaluering av prøveprosjektet* (KRUS-rapport 1/2007). KRUS.
- Jones, C.G.A. & Kemp, R.I.** (2014). The strength of the participant-judge relationship predicts better drug court outcomes. *Psychiatry, Psychology and Law*, 21(2), 165–175. <https://doi.org/10.1080/13218719.2013.798392>
- Justis- og beredskapsdepartementet.** (2017). *Forskrift om Narkotikaprogram med domstolskontroll* (FOR-2017-10-20-1650). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-10-20-1650>
- Larsen, B.K. & Hean, S.** (2021). The significance of interprofessional and interagency collaboration in reintegration after prison: A qualitative study exploring Norwegian frontline workers' views. *Journal of Comparative Social Work*, 16(1), 110–135. <https://doi.org/10.31265/jcs.w.v16i1.366>
- Larsen, B.K. & Ødegård, A.** (2024). Resettlement after prison for prisoners with substance abuse issues in Norway: A wicked problem? *Cogent Social Sciences*, 10(1), 2372066. <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2372066>
- Lyons, T.** (2013). Simultaneously treatable and punishable: Implications of the production of addicted subjects in a drug treatment court. *Addiction Research and Theory*, 22(4), 286–293. <https://doi.org/10.3109/16066359.2013.838227>
- Malterud, K.** (2017). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: en innføring* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Mitchell, O., Wilson, D.B., Eggers, A. & MacKenzie, D.L.** (2012). Assessing the effectiveness of drug courts on recidivism: A meta-analytic review of traditional and non-traditional drug courts. *Journal of Criminal Justice*, 40(1), 60–71. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2011.11.009>
- Olesen, E.S.B. & Lo, C.** (2022). Epilog: Når samarbeid blir både løsning og problem. I T. Skålholt, M. Støren & C. Lo (Red.), *Samarbeid i velferdstjenestene* (s. 223–233). Universitetsforlaget. <https://doi.org/10.18261/9788215045030-2022-11>
- Revier, K.** (2021). «Without drug court, you'll end up in prison or dead»: Therapeutic surveillance and addiction narratives in treatment court. *Critical Criminology*, 29, 915–930. <https://doi.org/10.1007/s10612-021-09592-y>
- Revolud, M.K.** (2015). *Innsattes levekår 2014: Før, under og etter soning* (Rapporter 2015/47). Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/innsattes-levekar-2014>
- Rittel, H. & Webber, M.** (1973). Dilemmas in a general theory of planning. *Policy Sciences*, 4(2), 155–169.
- Roman, J.K., Yahner, J. & Zweig, J.** (2020). How do drug courts work? *Journal of Experimental Criminology*, 16, 1–25. <https://doi.org/10.1007/s10292-020-09421-2>
- Seim, I.** (2018). The Norwegian Drug Court Model – An Alternative to Incarceration for Criminal Drug Addicts. *Federal Sentencing Reporter*, 31(1), 21–27. <https://doi.org/10.1525/fsr.2018.31.1.21>
- Sevigny, E.L., Fuleihan, B.K. & Ferdik, F.V.** (2013). Do drug courts reduce the use of incarceration? A meta-analysis. *Journal of Criminal Justice*, 41(6), 416–425. <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2013.06.005>
- Steihaug, S., Johannessen, A.-K., Ådnanes, M., Paulsen, B. & Mannion, R.** (2016). Challenges in achieving collaboration in clinical practice: The case of Norwegian health care. *International Journal of Integrated Care*, 16(3), Article 3. <https://doi.org/10.5334/ijic.2217>
- Steiro, A., Hestevik, C.H. & Muller, A. E.** (2024). Patient's and healthcare provider's experiences with Opioid Maintenance Treatment (OMT): a qualitative evidence synthesis. *BMC health services research*, 24(1), 333. <https://doi.org/10.1186/s12913-024-10778-7>
- Tiger, R.** (2011). Drug Courts and the Logic of Coerced Treatment. *Sociological Forum*, 26 (1), 169–182. <https://doi.org/10.1111/j.1573-7861.2010.01229.x>
- Undheim, S.** (2021). *Opplevelse av helse og omsorg under gjennomføring av Narkotikaprogram med domstolskontroll* [Masteroppgave], Høgskulen på Vestlandet.
- Witkin, S.H. & Hays, S.P.** (2019). Drug Court Through the Eyes of Participants. *Criminal Justice Policy Review*, 30(7), 971–989. <https://doi.org/10.1177/0887403417731802>